

ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРАЦІЙНА СКЛАДОВА ВІДТВОРЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СУСПІЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Аналізуються сучасні міждисциплінарні трактування сутності регіональної суспільної системи та трансформації змісту суспільного відтворення в регіонах. На цій основі обґрунтовується необхідність органічного введення у механізм відтворення регіональної суспільної системи інноваційно-інтеграційної складової. На основі аналізу точок зору щодо життєвого циклу інновацій визначено принципи і шляхи розв'язання цієї проблеми. Запропонована система показників щодо оцінки інноваційного процесу в регіоні та алгоритм управління ним. Робиться висновок, що подальші дослідження даної проблематики лежать у площині конкретних важелів організаційно-економічного забезпечення та стимулювання досліджуваних процесів і розробки конкретних алгоритмів дій.

Interdisciplinary analysis of contemporary interpretations of the nature of the regional social systems and social transformation of content reproduction in the regions. On this basis, justified the need for organic input in the reproduction mechanism of the regional system of innovation and social integration component. Based on the analysis point of view of the life cycle of innovation defined principles and ways of solving this problem. The proposed system of indicators to assess the innovation process in the region and the algorithm of management. Concludes that further study of this issue lies in the plane of the specific levers of organizational and economic support and stimulation of studied processes and the development of specific algorithms of action.

Міждисциплінарне розуміння суті регіону спирається на територію і соціально-економічну систему в її межах. Ми кладемо в основу своїх суджень розуміння регіональної суспільної системи (РСС) як цілісності, що утворена внаслідок просторово-часового поєднання діяльності, суспільних явищ, об'єктів, процесів та довкілля, просторові контури котрої обмежені територіальними або діяльнісними ознаками. Територіальні ознаки – це суспільно-територіальні системи у контексті територіально-адміністративного поділу. Діяльнісні ознаки – це регіональна економічна система; регіональна наукова система тощо. Цілісність РСС забезпечується просторовою концентрацією людських, економічних, технічних, соціальних, інформаційних і природних ресурсів. А цілями її розвитку є реалізація спільних стратегічних інтересів населення та суб'єктів економічної діяльності[31].

Стає цілком очевидним, що така система не може не відчувати на собі сучасних глобальних детермінант модернізації загалом, а механізму відтворення перш за все. Ці детермінанти широко обговорюються і аналізуються вченими всього світу. Пошуки актуалізувала і інтенсифікувала світова фінансово-економічна криза, яка яскраво висвітлила сутність взаємодії двох синхронних, паралельних і суперечливих процесів – глобалізації і регіоналізації. Відбувається перетин та взаємних вплив могутніх глобальних екзогенних факторів, зв'язків і залежностей, що інтегрують суспільства, їхні окремі елементи у мережеві структури та формують мінливі правила гри, з ендогенними факторами, зв'язками і залежностями функціонування РСС, котрі

* Науковий керівник – Маниліч М.І., кандидат економічних наук, доцент
Буковинський університет

формують регіональні і локальні єдності та надають інтеграційної міцності державам і можливості участі громадянам у суспільному житті[11].

За нових умов трансформується й сутність суспільного відтворення регіону. Це підсистема суспільного відтворення країни з власним внутрішнім механізмом інноваційного та соціогуманітарного спрямування, який забезпечує відтворення всіх елементів соціоекологоекономічної системи і елементів простору, внутрішньорегіональних та міжрегіональних речових, енергетичних, інформаційних потоків, соціогуманітарних зв'язків і інтеграційної сприйнятливості. Регіональна підсистема відтворення враховує і використовує в усіх стадіях відтворювального циклу багатовекторну просторову безперервність людських, природних, функціональних і часових характеристик для ефективної реалізації життєвого циклу будь-якої своєї складової.

Отже, йдеться про перехід від внутрішньорегіонального узгодження процесів в окремих видах економічної діяльності і сферах суспільного життя до системного управління відтворенням усієї сукупності процесів і суспільних умов на даній території за соціогуманітарним інтеграційно-інноваційним вектором розвитку. За перелічених обставин і умов постає проблема пошуку модернізованих підходів до механізмів відтворення РСС, обов'язковою складовою яких має бути системний механізм впливу на процес формування інтеграційно-інноваційного вектору попри надмобільність ринкових факторів та перманентну інтеграцію-дезінтеграцію.

Дана проблематика завжди приковувала увагу вчених і практиків, що й породжувало надзвичайно великий спектр думок і пропозицій. Специфіка проблематики і матеріалу статті примушує розглянути частину цього спектру при викладі основного матеріалу.

Метою роботи є уточнення на базі системного аналізу існуючих основоположних методологічних підходів до даної проблематики та визначення конкретних пропозицій щодо відповідних практичних механізмів.

Введення у механізм відтворення РСС формалізованої задачі органів територіального управління щодо управління інноваційно-інтеграційними процесами, введення її у внутрішній зміст усіх функцій управління об'єктивно детермінується висновками теорії інноваційного розвитку економіки.

Якщо життєві цикли всіх економічних об'єктів, процесів і систем мають одну й ту ж теоретичну базу, а продукція науково-технічних організацій визнається товаром, то життєвий цикл інновацій можна розглядати в аспекті концепції життєвого циклу товару. А останній складається із (1) зародження (впровадження), (2) росту, (3) зрілості та (4) спаду і може бути представлений класичною кривою попиту на товар[8; 13; 17; 19; 26].

Ряд вчених (Я.Ван Дайн, С.Девіс, Е.Менсфілд, А.Ромео) виділяють дві складові життєвого циклу інновації – вертикальну і горизонтальну[1, 3]. Проводячи аналогію з цими поглядами та інтерпретуючи дві моделі, запропоновані Краснокутською Н.В. та Власовою А.Т.[14], Г.А. Кундеева визначає горизонтальну і вертикальну дифузії як складові інноваційного процесу. Горизонтальна – це дифузія, яка викликає (через поширення інформаційного потоку і розповсюдження новації) збільшення не економічного

розвитку, а масиву знань. Вертикальна – забезпечує досягнення економічного результату завдяки внутрішнім можливостям суб'єкта господарювання, його здатності реагувати на інноваційні зміни в технологіях, техніці, маркетингу і менеджменті[17].

Зазвичай інноваційний процес розглядають (моделюють), як дифузію* і суму життєвих циклів інновацій, маючи на увазі, що не завжди дифузія – наслідок інновації, а можливі і зворотні ситуації[22]. За Л.Клайном і Н.Л.Глинкою, дифузія можлива як із середовища з більшою концентрацією знань у середовище з меншою, так і навпаки[7; 18]. Складність дифузної моделі інноваційного розвитку полягає і в тому, що доопрацювання базової інновації не завжди можливе і обов'язкове на підприємстві, котре першим запровадило її[17]. Це рівною мірою стосується і макро- і мезорівня. Не випадково за Й.Шумпетером функціональна роль інноватора зводиться до порушення рівноваги, створення нерівноважного стану на ринках після впровадження інновацій і, відповідно, отримання інноватором підприємницького прибутку, додаткових доходів[32]. Додаткові надприбутки (інноваційний прибуток[32], інноваційна рента і квазірента[21]) можливі лише у фазі росту життєвого циклу інновації, тобто на етапі дифузії новації. Але й фірми-послідовники поліпшують свій стан на ринку через піднесення продуктивності, капіталізації, конкурентоздатності[33].

Для аналізу цих процесів вчені використовують різні моделі. Е.Менсфілд для розробки моделі процесу дифузії новацій використовував криву Перла, котра описана[12] формулою

$$y_t = \frac{L}{1 + a\bar{e}^{-(k+bt)}}$$

де y_t – величина змінної в часі в точці t ; t – фактор часу; a , k , b – числові параметри рівняння (константи); L – верхня межа змінної y ; \bar{e} – основа натурального логарифму.

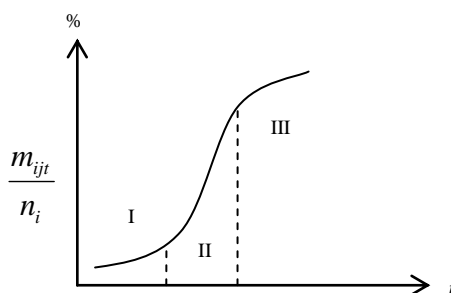


Рис. 1. Крива горизонтальної дифузії

Відштовхуючись від цієї формули вчені[29] представили процес горизонтальної дифузії кривою, приведеною на рис. 1, в котрій m_{ijt} – кількість підприємств в i -тому виді діяльності, що впровадили інновацію j за проміжок часу t ; n_i – максимальна кількість підприємств у виді економічної діяльності i .

* Теорія дифузії інновацій вперше запропонована Т.Хагерстрангом, розвинена Г.Річардсоном, Х.Перлоффом, Ф.Перру, Б.Беррі, Ж.-Р.Будвілем (див.: Сонько С.П. Ринки і регіоналістика: Навчальний посібник / С.П.Сонько, В.В.Кулішов, В.І.Мустафін. – К.: Ельга-центр, 2002. – С.37-39). Розвинута в моделі інноваційного регіонального зростання Андерсона та Манцініна (див.: Andersson A.E. Mobility of Recourses, accessibility of knowledge and economic growth / A.E.Andersson, I.Mantsinen // Behavioral science. – 1981. – N25/5. – P.351-372).

Процес дифузії новації характеризується повільним збільшенням кількості послідовників у початковому періоді (I), подальшим прискоренням виходу на ринок імітаторів (II) і поступовим уповільненням (III) процесу прийняття рішень про впровадження новації[29]. Отже, є підстави констатувати хвилеподібність дифузії інновацій.

Якщо виразити інноваційний процес схемою «базисна інновація → нове виробництво → кластер («пучок») інновацій → новий сектор економіки → інновації поліпшення → провідний сектор економіки → новий технологічний уклад → псевдоінновації → депресія»[20], то стає ясным, що, по-перше, управління цим процесом на мезорівні можливе лише за умови знаходження спільних важелів впливу і адекватних форм узгодження на макро-, мікро- і мезорівнях, взаємодії держави, приватного бізнесу, регіональних громад, інститутів та інструментів громадянського суспільства.

По-друге, оскільки базисна інновація у початковому періоді – це «точка росту», котра являє собою «капсулу» кластера інновацій (базисну, сателітні інновації, інфраструктуру), а решта виробництв можуть бути локальними точками прибутковості як результату дифузії інновацій, або, іншими словами, інноваційної хвилі, стає очевидним що інноваційні хвилі можуть, зароджуючись географічно в різних точках, охоплювати регіони з кількома областями, з кількома національними економіками тощо. Отже в даному регіоні можуть і, краще, мають бути і власні базисні інновації та кластери («пучки») інновацій, і системи суб'єктів господарювання – послідовників (запозичувачів) інновацій, народжених в інших регіонах, які входять в інші, міжрегіональні, кластери. Тоді графічне зображення інноваційної хвилі в регіоні могло б бути виражене а вигляді рисунку 2.

Для успішного управління інноваційним процесом велике значення має якісне вимірювання зв'язності в реальному часі. Адже коли розгортається інноваційний процес, з'являються великі розбіжності в національних і регіональних значеннях потоків капіталів та їхньої вартості. Вимірювання цієї зв'язності передбачає відстежування в реальному часі динаміки зворотних зв'язків виробництв, змін потоків капіталів. Таке вимірювання можливе лише на принципово новій основі, де вирішальну роль відіграють інформаційні технології. Отже, на часі створення якісно нової системи мезоекономічного управління з використанням останніх[20].

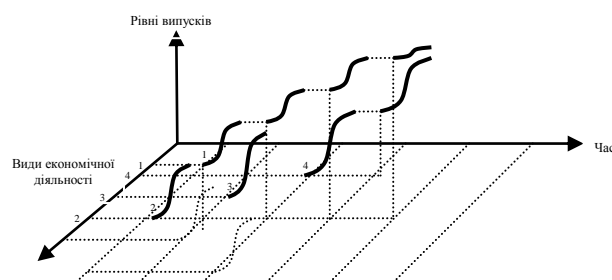


Рис. 2. Графічне зображення інноваційної хвилі в регіоні

Таким чином, однією із складностей є відсутність точних кількісних економічних ознак інноваційного процесу, використовуючи які можна було б відстежувати і прогнозувати інноваційний процес, управляти ним. Це перше.

Друге. Напрацьовуючи алгоритми дій по переходу на інноваційний вектор розвитку, доцільно, на наш погляд, прислухатися до обґрунтувань положення про хибність «ототожнення двох видів діяльності – інноваційної та науково-технічної і твердження про їх міцний причинно-наслідковий зв'язок.» Також праві автори, вказуючи на помилковість уявлення про лінійність інноваційного уявлення про лінійність інноваційного процесу (стадія НДР, стадія ПКР, дослідне виробництво, продаж). Інноваційна ідея «може виникати на будь-якому етапі інноваційного циклу, найчастіше – як результат маркетингового аналізу»[6, 9].

Інтенсифікація інновацій у бізнесі, в тому числі й малому та середньому, є вирішальною. «Наукова діяльність, яка базується на уявленні про об'єктивно існуючий і незалежний від суб'єкта дослідження об'єкт, та інноваційну діяльність, яка передбачає активну перетворюючу позицію суб'єкта по відношенню до об'єкта, організовано принципово по-різному, вони вимагають різної мотивації суб'єктів цих двох видів діяльності – дослідника і підприємця.»[6]. Основними суб'єктами інноваційної діяльності є підприємці – не вчені та інженери, творці наукового знання, не посередники у комерціалізації цього знання, не державні інституції. Саме підприємці, долаючи перешкоди, беручи на себе ризики і труднощі втілюють наукові і ненаукові ідеї у товари і послуги, що реалізуються на ринку. «Усі інші актори на інноваційній сцені, за великим рахунком, є «ресурсами підприємців.»[6].

Загальновідомо, що Й.Шумпетер вкладав у розуміння категорії «підприємець» суб'єктів, які прагнули вивести на ринок нововведення – новий продукт, нову послугу, нову форму організації справи. А П.Друкер свого часу підрахував, що серед джерел інноваційних ідей дослідження і розробки складала не більше 15%, тобто масова інноваційна активність найбільш розвинутих країн пов'язана далеко не тільки з комерціалізацією наукових досягнень у техніці і технологіях[10].

Біда в тому, що «наукова та інноваційна діяльність не утворюють поки що технологічної єдності»[34, с.4], через що надзвичайно низька інноваційна продуктивність підприємництва. За результатами проведених Держкомстатом України опитувань виявилось, що майже п'ята частина інноваторів серед чинників, що стримують інноваційну діяльність, називають такі: відсутність можливості для кооперації з іншими інноваторами (19,7%), брак інформації про нові технології або ринки збуту (17,4%), несприйняття підприємствами нововведень (15,5%), відсутність попиту на продукцію (16,0%)[34, с.10; 24]. Як бачимо, названі саме ті чинники, котрі пов'язані з інтеграційними процесами.

П.Кругман і М.Обстфельд вже давно наголошували на ефекті масштабу при географічній концентрації підприємств[15, с135-137]. На цьому наголошували постійно й інші автори, підкреслюючи, що в умовах глобалізації у світовій економіці конкурують не децентралізовані підприємства, а промислові кластери, групи підприємств, організованих за типом мережі...[4, с.85]

Слід зауважити, що іноді інтеграційні форми сповідають мету і модель поведінки, які передбачають створення кола підприємств, покликаних за статутними, договірними або контрактними умовами поставляти у загальний кошик інноваційні «напівфабрикати» для їхнього тестування і просування на ринок. Найяскравіший приклад – ТНК з «поясами малих підприємств». Це інноваційна модель поведінки. Друга модель – оптимізаційна – передбачає оптимізацію за параметрами «витрати-доходи» вже існуючих видів діяльності та блокування появи інновацій, що скорочують життєвий цикл уже здійснених інвестицій[6].

Під інноваційною системою зазвичай розуміють комплекс інститутів, що ініціюють, створюють, трансформують технології і сприяють їх дифузії[2]. Ключовими чинниками ефективності цієї складної нелінійної системи стають поряд з технологічними організаційні та інституційні інновації, і, отже, інноваційний вектор розвитку забезпечується за умови ефективної взаємодії окремих учасників даного процесу.

Якщо, скажімо, за висновком В.Ойкена, системоутворюючим елементом економічної системи є господарський порядок[25], тобто суб'єкти господарювання є ланцюжками цього єдиного порядку, то їхнє мікроекономічне планування і діяльність не можуть бути особистою справою. Саме таку постановку, інтегрування прогнозів, планів і дій громад, регіонів, держави повинні забезпечувати інструменти економічного впливу регіону і держави (податки, ліміти, квоти, державні замовлення і інвестиції тощо).

Дослідники інноваційних процесів довели не тільки доцільність, але й обов'язковість проведення аналізу їхнього стану і управління ними з врахуванням тісного взаємозв'язку і взаємовпливу складових тривірневої інноваційної системи – глобальної, національної і регіональної (субнаціональної).

Нині є аксіоматичним, що визначення стратегічних напрямків розвитку регіональних ринків повинно здійснюватись, виходячи із технологічних новацій та організаційних і структурних змін. Хрестоматійний приклад – фінська компанія Nokia, бізнес котрої починався з паперової фабрики, пізніше еволюціонував до виробництва кабелів, шин, калоші і електротехнічних виробів. Коли до кінця 80-х років у компанії справи пішли кепсько, «витагнути» її з фінансової прірви поміг один з «непрофільних» бізнесів – виробництво мобільних телефонів, відомих мільйонам споживачів.

Отже, виникає питання: як за існуючих умов почати відстежувати і прогнозувати інноваційний процес, управляти інноваційною хвилею в регіоні?

На наше переконання, починати слід з оцінок за узагальнюючими показниками ефективності регіонального відтворення через те, що вони, по-перше, дають орієнтацію щодо якості розвитку ТСС; по-друге, відкривають можливості для оцінки і аналізу різних варіантів групування підприємств і виробників за цими показниками. Виділяючи ці показники, можна отримувати множину різних варіантів розподілу суб'єктів господарювання на відповідні групи, враховуючи рівень їх спеціалізації, масштабів та інноваційності функціонування[5, с.30].

Такі узагальнюючі показники пропонуються багатьма авторами. Виходячи з вимоги доступності інформації, простоти і оперативності обрахування нами обрані наступні[22].

Продуктивність праці на рівні регіональної економіки розраховувати як відношення ВРП, приведенного у порівняльні ціни базового року, до показника чисельності зайнятих в економіці.

Продуктивність капіталу як обсяг виробленого продукту, що припадає на одиницю основного капіталу – основних виробничих активів. Розраховувати індексним методом як відношення термінів зростання ВРП до темпів зростання обсягів основних засобів.

Сукупна факторна продуктивність як показник загальної ефективності використання праці та капіталу і впливу всіх інституційних чинників. Вона, на думку авторів, теоретично може бути визначена з використанням виробничої функції Коба-Дугласа:

$$Y = P\alpha \times K(1-\alpha) \times СФП,$$

Де Y – реальний показник ВРП; P – праця; K – капітал; $СФП$ – сукупна факторна продуктивність (технологічний прогрес); α – коефіцієнт, який характеризує внесок праці у зростання ВРП; $(1-\alpha)$ – внесок капіталу у збільшення ВРП.

Автори справедливо відзначають, що визначення динаміки СФП передбачає, насамперед, визначення тієї частини зростання показника продуктивності, яка була зумовлена збільшенням витрат реальних факторів (праці та капіталу) і тієї, що не залежить від зростання зазначених витрат, а розглядається як результат збільшення продуктивності інших факторів (залишок Солоу).

При характеристиці СФП враховуються показники інтенсивності використання основних засобів, а також ефективності використання робочої сили та її якості. Оскільки наявна методична база унеможлиблює проведення безпосередньо оцінки таких явищ, як приховане безробіття, ефективність використання зайнятого населення (певна частина робочої сили потенційно могла б виконувати більш кваліфіковану роботу, якщо мати на увазі рівень її освіченості та навички), під час визначення внеску праці, їхній вплив також враховується при вимірюванні СФП.

СФП відбиває рівень технологій, які переважають у суспільстві та загальну ефективність того, яким чином капітал і праця поєднуються для забезпечення випуску продукції. До того ж інституційна інфраструктура, в т.ч. правове середовище, рівень розвитку системи охорони здоров'я та освіти, рівень корупції – все це важливі чинники, які мають вплив на СФП та її динаміку[22, с.6].

До цього слід додати оцінку динаміки валової доданої вартості на одну особу. Наступним кроком має бути аналіз і оцінка інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, наукової та науково-технічної діяльності організації (підприємств) за системою показників, рекомендованих Державним комітетом статистики України з метою виявлення їхнього вкладу у збільшення виробництва доданої вартості на інноваційній основі.

Цей процес повинен продовжуватись комплексним експертним аналізом і оцінкою регіональної інноваційної хвилі з метою виявлення (а) потенційно можливих власних базисних інновацій та «пучків» інновацій і (б) послідовників (запозичувачів) інновацій, народжених як у своєму, так і в інших регіонах.

Завершуватися цей алгоритм міг би блоком організаційно-економічного та інституціонального забезпечення регіонального інноваційного процесу. Тут принципово важливо наголосити, що основний організаційно-економічний механізм комерціалізації науково-технічної сфери і вибору найприйнятніших способів капіталізації інтелектуального потенціалу «полягає у створенні спеціалізованих підприємницьких науково-технічних фірм, заснованих безпосередньо носіями інтелектуального потенціалу – власниками інтелектуальної продукції, статутний капітал яких має формуватися, в основному, за рахунок об'єктів цієї власності у формі нематеріальних активів.»[28, с.63].

Загалом це запропоноване можна проілюструвати рисунком 3.

Першим і найважливішим кроком вочевидь доцільною є давно рекомендована вченими і практиками прив'язка портфелів загальнодержавних і регіональних цільових комплексних програм ЦКП до соціально-економічної стратегії розвитку країни та її регіонів через включення їх фінансування до спеціальних фондів державного і регіональних бюджетів, які мають бути використаними виключно для реалізації ЦКП. Це диктується, насамперед, відсутністю у значної частини місцевих громад необхідної економічної бази для наповнення місцевих бюджетів, а також загальновідомою декларативністю існуючих ЦКП.

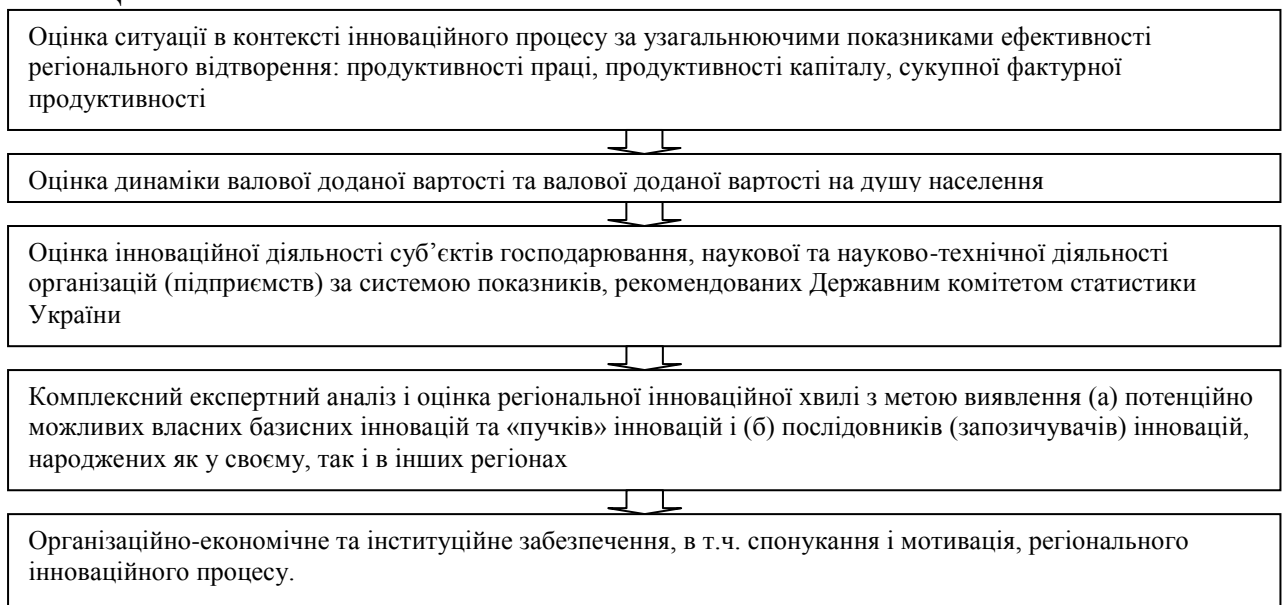


Рис. 3. Орієнтовний загальний алгоритм управління регіональною інноваційною хвилею.

Недовговічність персонального складу урядів і органів управління регіонів, що викликається «політичними вітрами», передача їм функцій щодо формування портфеля програм і регламентації програмного управління в цілому є недоцільною. Ці функції доцільно сконцентрувати в органах управління портфелями державних і регіональних ЦКП в центрі і на місцях. За досвідом

країн ЄС це міг би бути Державний фонд регіонального розвитку з філіями подвійного підпорядкування в областях. Джерелом наповнення його могла б бути частина надходжень від податку на прибуток підприємств, що забезпечило б передбачуваність фінансування і зв'язок між його обсягами і ефективністю використання. Процедури, які б забезпечували прозорість, антикорупційність, контрольованість і ефективність означеного процесу фахівцями сформульовані[16].

Цілком очевидно, що розглянуті нами процеси можуть реалізуватися лише на інтеграційному векторі. Власне, йдеться про інтеграційно-інноваційні процеси. А межа, що «відокремлює інтеграцію від нижчих стадій взаємозв'язаності економічних систем, проходить там, де економічна відкритість і взаємодії переходять у взаємопроникнення і переплетення територіальних процесів суспільного відтворення»[27, с.14], а кількісний поріг, що відділяє інтеграцію від до інтеграційних процесів, «у кожному випадку може бути... встановлений лише емпірично, з урахуванням конкретних умов того чи іншого регіону, тієї чи іншої сфери відтворення»[30].

Рішення, а радше – рекомендації щодо внутрішньорегіональної, міжрегіональної та міжнародної інтеграції мають прийматися колективно на рівні регіонів на засадах кооперації та стратегічного партнерства державних і регіональних владних структур, наукових установ, підприємництва і інститутів громадянського суспільства.

Отже, ми бачимо, що виконання інноваційно-інтеграційної складової у функціях регіонального управління соціально-економічним розвитком ще і ще раз «підштовхує» до формування в регіонах інституцій інформаційно-інноваційного і аналітичного характеру (спрямування). Саме їм під силу виділення потенційних сфер спеціалізації районів і регіонів в цілому та підтримка і спонукання до інтеграційно-інноваційних процесів як визначальних чинників конкурентоспроможності. Наукове завдання полягає у введенні до механізму відтворення РСС формалізованої задачі органів територіального управління щодо регулювання згаданих процесів.

Не викликає сумніву, що сформулювати алгоритми відповідей на складні виклики зовнішнього і внутрішнього середовища, здійснювати потрібний моніторинг неспроможна більша частина кадрів, винесених на управлінську піраміду політичними «вітрами». Це об'єктивно неможливо, оскільки переважна кількість посад вимагає високої фахової підготовки. Постає питання про формування відносно стабільних, конкуруючих між собою госпрозрахункових інституцій консультування, розробників стратегій, програм тощо на замовлення політичних інститутів за конкурсною системою. Потрібен такий же відносно постійний апарат чиновників-фахівців у владних структурах.

У зв'язку з цим доречно навести слова американського соціолога Д.Белла, який визначив постіндустріальне суспільство як суспільство, в якому, зокрема, «клас... спеціалістів став основною професійною групою і, що найважливіше, в якому впровадження нововведень... усе більшою мірою залежить від досягнення теоретичного знання, яке передбачає виникнення інтелектуального класу, представники котрого на політичному рівні виступають як консультанти,

експерти або технократи». Форми їх організації можуть бути найрізноманітнішими.

Подальші дослідження даної проблематики повинні, на наш погляд, лежати в площині обґрунтування конкретних важелів організаційно-економічного забезпечення і стимулювання, розробки конкретних алгоритмів дій.

Література

1. Deves S. The models of Diffusions of Technical Innovation. / Deves S., Mensfield E., Romeo A. – L., 1983.
2. Freeman C. Technology Policy and Economic Performance: Lessons from Japan / Freeman C. – London: Pinter, 1987. – 150 p.
3. Van Duijn. The Long Wave in Economic Life / Van Duijn // *Be economist* 125, N4, 1977 – P.544-576.
4. Андреева Л. Взгляд на системную конкурентоспособность как доминанту устойчивого развития экономики / Л. Андреева, Е.Миргородская // *Экономист*. – 2004. – №1. – С.81-88
5. Бойко Є.І. Концептуальні засади моделювання просторового розвитку територіально-виробничих систем / Бойко Є.І // *Регіональна економіка*, – 2007, – №1 – С.28-34
6. Бубенко П. Чому гальмуються інноваційні процеси в Україні? / Бубенко П., Гусев В. // *Економіка України*. – 2009. – №6(571). – С.30-38.
7. Глинка Н.Л. Общая химия: Учебн. пособ. для вузов под ред. В.А.Рабиновича / Глинка Н.Л. – Л.: Химия, 1986. – 704 с.
8. Гуриева Л.К. Теория диффузии нововведений / Гуриева Л.К. // *Инновации*. – 2005. – №4. – 22 с.
9. Дежина И.Г. Механизмы стимулирования коммерциализации исследований и разработок / Дежина И.Г., Салтыков Б.Г. – М.: Институт экономики переходного периода, 2004. – С.10.
10. Друкер П. Рынок: как выйти в лидеры. Практика и принципы. / Друкер П. – М.: Book chamber international, 1992. – 351 с.
11. Євдокименко В.К. Функції регіонального управління економікою: глобалізаційний вимір: Монографія / Євдокименко В.К. – Чернівці: Прут. 2006. – С.115-116.
12. Инновационный менеджмент: Концепции, многоуровневые стратегии и механизмы инновационного развития: Учеб. пособие / Под ред. В.М.Аньшина, А.А.Дагаева. – М.: Дело, 2006. – 584 с.
13. Инновационный менеджмент: Учебн. под ред. проф. В.А. Швандара, проф. В.Я. Горфинкеля. – М.: Вузовский учебник, 2005. – 382 с.
14. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: Навч. посіб. / Краснокутська Н.В. – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.
15. Кругман П. Международная экономика. Теория и политика / П.Кругман, М.Обстфельд. – М.: Экономический факультет МГУ, ЮНИТИ, 1997. – 799 с.

16. Куйбіда Василь. Уроки кризи і оновлення бачення будівництва / Куйбіда Василь // Дзеркало тижня – 30 січня 2010р. – №3(783)– С.10.
17. Кундеева Г.А. Инновационные процессы на микро- и макроуровнях / Кундеева Г.А. // Проблема науки. – 2007. - №11. – С.8-11.
18. Лепейко Т.І. Інноваційний менеджмент: Навч. посібн. / Лепейко Т.І., Коюдова В.О., Лукашов С.В. – Харків і ВД ІНЖЕК, 2005. – 440 с.
19. Ляско В.И. Стратегическое планирование развития предприятия: Учебн. пособ. для вузов. / Ляско В.И. – М.: Экзамен, 2005. – 288 с.
20. Макаренко І.П. Інновація: порятунок чи «кризова пастка»? / Макаренко І.П. // Вісн. НАН України. – 1997. – №7-8. – С.28-42.
21. Макконнел К. Экономикс: принципы, проблемы и политика: Пер. с англ. / Макконнел К., Брю С. – М.: Республика, 1994. – С.238.
22. Могілат І. Продуктивність праці, продуктивність капіталу та сукупна факторна продуктивність: динаміка і фактори впливу на них / Могілат І., Горшкова Н., Кожем'якіна С. // Економіка України. – 2009. - №8 (573). – С.4-16.
23. Морозов Ю.П. Инновационный менеджмент: Учебн. пособ. для вузов. / Морозов Ю.П., Гаврилов А.И., Городнов А.Г. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003 – 473 с.
24. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. К., Держкомстат України, 2008. – С.189.
25. Ойкен В. Основы национальной экономики / Ойкен В. – М.: «Экономист», 1996. – 351 с.
26. Сергеев И.В. Экономика предприятия: Учебн. пособ. – 2-е изд. перераб. и доп. / Сергеев И.В. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 304 с.
27. Сторонянська Ірина. Міжрегіональні інтеграційні процеси в Україні: тенденції та перспективи розвитку / Ірина Сторонянська. – Львів: ІРДНАН України, 2009. – 392 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
28. Федулова Л. Проблеми і перспективи виробничої та науково-технологічної кооперації підприємств України й Російської Федерації: експертна оцінка / Федулова Л., Балакірева О. // Економіка України. – 2009. – №8 (573). – С56-68.
29. Чухрай Н. Товарна інноваційна політика: управління інноваціями на підприємстві: Підручник / Чухрай Н., Паторар Р. – К.: КОНДОР, 2006. – 398 с.
30. Шишков Ю.В. Формирование интеграционного комплекса в Западной Европе: тенденции и противоречия: монография / Ю.В.Шишков. – М.: Наука, 1979. – С.88.
31. Шульц С.Л. Методологічні підходи до типології регіональних суспільних систем / Шульц С.Л // Регіональна економіка. – 2007. – №1. – С.26.
32. Шумпетер Й. Теория экономического развития (исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита процента и цикла конъюнктуры): Пер. с нем. / Шумпетер Й. – М.: Прогресс, 1982. – 455 с.
33. Яковец Ю.В. Рента, антирента, квазирента в глобально цивилизационном измерении / Яковец Ю.В.– М.: Академкнига, 2003. – 240 с.

34. Якубовський М. Науково-інноваційне забезпечення модернізації української промисловості / Якубовський М. // Економіка України. – 2009. – №10. – С.4-14